

УДК 336(075)

МИШКО Олена Василівна,
кандидат економічних наук

**ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ
СИСТЕМНОГО УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ**

У статті розглянуто наукові основи та проведено аналіз теоретичних та науково-методологічних положень стосовно вдосконалення методики управління, контролю і економічного аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств, що впровадили системи управління якістю. Розроблено практичні рекомендації з оцінювання ефективності застосування системного управління якістю на підприємстві.

Ключові слова: *якість, управління, аналіз, фінансова діяльність, ефективність, якість менеджменту, підприємство.*

This article reviews and analyzes the theoretical and scientific-methodological regulations regarding the improvement of the methods of management, control and economic analysis of financial-economic activity of enterprises that have implemented quality management system. It is developed the practical recommendations for the efficacy quality management system evaluation at the enterprise.

Keywords: *quality, control, analysis, financial activities, efficiency, quality management, enterprise.*

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. В умовах становлення і розвитку ринкової економіки в Україні перед підприємницькими структурами поставлені нові завдання – випуск продукції високої якості. Рівень якості продукції – величина змінна. Вона залежить від розвитку виробничих сил суспільства, під впливом науково-технічного прогресу. В умовах зростаючої конкуренції виникає необхідність правильно управляти якістю. Виробник мусить піклуватись про наявність попиту на власну продукцію, причому основною умовою її конкурентоспроможності є постійне поліпшення її якості, яке досягається при високому рівні організації виробництва. Організаційну структуру, яка гарантує умови для здійснення загального керівництва якістю представляє собою система управління якістю. За даними міжнародних досліджень тільки 30% сертифікованих систем реально діють відповідно з вимогами міжнародних стандартів ISO серії 9001. Однією з причин існування формальної системи є відсутність постійного фінансового контролю й економічного аналізу господарської діяльності підприємств усіх форм власності як складової частини системи економічної інформації й управління.

Управління підприємством вимагає систематичної інформації про здійснювані господарські процеси, їх характери й обсяги, про наявність матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, їхньому використанні,

Форми організації бізнесу, менеджменту і виробництва

власному капіталі, зобов'язаннях і фінансових результатах діяльності. Основним джерелом такої інформації є дані бухгалтерського обліку, що встановлено Законом України „Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні” [1].

Аналіз досліджень і публікацій. За результатами досліджень встановлено, що існує нагальна необхідність в організації обліку, контролю та економічного аналізу ефективності діяльності від впровадження системи управління якістю на підприємстві, яка обумовлена існуванням практичних потреб фінансового управління, що стоїть на рівні проблеми виживання окремих підприємств, галузей і виходу із кризового стану економічної системи в цілому.

Питання теорії та практики управління та оцінки діяльності підприємства досліджують такі автори як Бутинець Ф.Ф., Грабова Н.М., Завгородній В.П., Ілляшенко С.М., Кірейцев Г.Г., Мазаракі А.А., Маркіна І.А., Мірко Н.В. Старостенко Г.Г. Свій внесок у розробку аналітичного забезпечення оцінювання фінансового стану підприємства зробили вітчизняні економісти: Бланк І.О., Лігоненко Л.О., Подольська В.О., Ситник Г.В., Яріш О.В. та інші. Водночас у вітчизняному доробку бракує окремих комплексних завершених досліджень з питань оцінювання результативності фінансово-господарської діяльності, які б розширили межі традиційного аналізу, сформулювали конкретні підходи до розробки аналітичного забезпечення управління ними, запропонували конкретні шляхи прийняття ефективних управлінських рішень.

Метою дослідження є розгляд та аналіз теоретичних та науково-методологічних положень стосовно вдосконалення методики управління, контролю і економічного аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств, що впровадили системи управління якістю, розробка на цій основі практичних рекомендацій з оцінювання ефективності застосування системного управління якістю на підприємстві.

Виклад основного матеріалу дослідження із обґрунтуванням одержаних результатів. Успіху на ринку досягають ті підприємства, які здатні оперативної й ефективно приводити у відповідність внутрішні можливості розвитку. Підприємство змушене вдосконалювати свою виробничу базу, оптимізувати систему матеріально-технічного забезпечення, перебудовувати організаційні структури управління, тощо[2,с.119]. Система управління якістю (СУЯ) дозволяє реалізувати нові можливості розвитку підприємства. Підприємство, що впровадило діючу ефективну систему управління якістю визначає основні цілі: загальне поліпшення роботи, отримання прибутку, ефективне управління ресурсами, забезпечення якості продукції та послуг, постійне поліпшення організації[3,с.130].

Управління підприємством здійснюється на основі процесних підходів. Керівництвом визначається система процесів та їх господарів із числа лідерів всіх рівнів відповідно до організаційно-функціональної структури. Система управління підприємством базується як на вертикальних, так і на горизонтальних процесах. Лідери розуміють, що якість створюється на всіх етапах діяльності підприємства, і несуть відповідальність за ефективність роботи усіх систем, за виконання стратегічних і тактичних рішень у фінансовій та виробничій сферах. Стратегія підприємства полягає у зміцненні своїх позицій на ринку, нарощуванні об'ємів від реалізації продукції. Керівництво періодично повинно проводити оцінку ефективності діяльності підприємства шляхом аналізу результатів роботи. На підставі аналізу

результатів виробничо-економічної та фінансової діяльності, керівники визначають напрямки та методи вдосконалення існуючих процесів.

Рівень залежності успішної діяльності підприємства від функціонування системи управління якістю виявити складно. Якість продукції- це якість процесів, якість діяльності, якість менеджменту, якість компанії. Для визначення рівня ефективності реалізації основних принципів менеджменту в системі управління якістю слід застосовувати стандарт ISO 10014:2006 „Настанови щодо реалізації фінансових та економічних вигід ” . Безумовно, він потребує відповідної адаптації до існуючих умов господарювання в нашій країні[4,с.56]. Результативність впровадження СУЯ , сформованих на основі міжнародних стандартів ISO серії 9001 визначається критеріями, що досягаються в процесі постійного поліпшення якості підприємства.

Кількісний зміст критеріїв оцінювання ефективності функціонування СУЯ може бути доповнений розрахунками показників та аналізом причин їх відхилень. Важливим моментом в аналізі показників та коефіцієнтів є не тільки якісний і чіткий опис причин їх відхилень, а й очікуваний результат. Вимірювання показників та їх порівняння з критеріями показує, якою мірою досягнута ефективність функціонування об'єкту оцінювання відповідає встановленим критеріям[5,с.107]. Для оцінки економічної ефективності діяльності пропонується порівнювати показники фінансової звітності підприємства та коефіцієнти визначені за методикою Міністерства фінансів України від 14.02.2006 року № 17, хоча ця методика розроблена для суб'єктів державного сектору економіки України [6].

Методика встановлює алгоритм розрахунку показників і коефіцієнтів у формі таблиць, які можуть застосовувати підприємства різних форм власності:

- Аналіз структури та динаміки активів підприємства;
- Аналіз структури та динаміки дебіторської заборгованості;
- Аналіз структури та динаміки власного капіталу підприємства;
- Аналіз структури та динаміки зобов'язань підприємства;
- Аналіз дохідності активів;
- Аналіз структури та динаміки фінансових результатів;
- Факторний аналіз валового прибутку (збитку);
- Аналіз структури та динаміки операційних витрат за економічними елементами;
- Аналіз структури та динаміки витрат підприємства;
- Аналіз структури доходів підприємства;
- Оцінка ефективності діяльності підприємства з урахуванням галузевої специфіки;
- Аналіз ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства.

Результати фінансового аналізу призначені для керівництва підприємства. Основним його змістом є : факторний аналіз прибутку, рентабельності, собівартості, реалізації, витрат, оцінка платоспроможності, ділової активності підприємства[7,с.53].

Одним із показників, що впливає на виконання прибутку є виручка від реалізації послуг та її структурні зміни. Завдяки цьому підприємство має змогу нормально формувати оборотні кошти та виконувати зобов'язання перед бюджетом. Важливим в процесі аналізу дебіторської заборгованості є контроль за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості.

Форми організації бізнесу, менеджменту і виробництва

Відомо, що одним з найважливіших показників фінансового стану є ліквідність. Аналіз ліквідності підприємства проводиться на основі формування балансу ліквідності.

В процесі визначення ефективності функціонування підприємства проводять додатковий аналіз динаміки складу й структури його капіталу, згрупованого за юридичною належністю. Слід зазначити, що капітал формується за рахунок власних та позикових (зовнішніх) джерел. Одним з основних джерел фінансування підприємства є власний капітал, до складу якого входять статутний капітал, додатковий капітал, нерозподілений прибуток. Пасив балансу дозволяє визначити, які зміни відбулися в структурі власного капіталу, скільки притягнуто в оборот підприємства короткострокових позикових засобів, з яких джерел. Від того, наскільки оптимальне співвідношення власного й позикового капіталу, багато в чому залежить фінансове становище підприємства і його стійкість, чим вище частка власного капіталу, тим менше ризиків як для власників, так і для кредиторів підприємства.

Значний вплив на фінансовий стан підприємства здійснює склад і структура позикових засобів, тобто співвідношення кредиторської заборгованості та поточних зобов'язань.

На оборотність капіталу, вкладеного в поточні активи, і на фінансовий стан підприємства впливають зміни дебіторської заборгованості. Дебіторська заборгованість означає зростання ризику непогашення боргів і зменшення прибутку. Тому підприємство зацікавлено в скороченнях строків погашення належних йому платежів. Тенденція до сповільнення оборотності запасів і зменшення дебіторської заборгованості з урахуванням збільшення продаж свідчить про збільшення ділової активності підприємства.

Аналіз витрат на виробництво продукції за економічними елементами характеризує динаміку їх змін за звітний період проти попереднього періоду, а також дає змогу виявити елементи, які значно вплинули на зростання суми витрат операційної діяльності на одну гривню реалізованої продукції. Негативно характеризують фінансово-господарську діяльність підприємства випереджальні темпи зростання адміністративних витрат, витрат на збут, інших операційних витрат та загалом операційних витрат порівняно з темпами зростання собівартості реалізованої продукції.

Загальна оцінка ефективності управління підприємством та використання його активів проводиться за сукупністю коефіцієнтів, які характеризують прибутковість активів, майновий стан, платоспроможність та ліквідність підприємства.

Пропонується дані аналізу доходів та витрат методики[6] доповнити окремою інформацією про витрати на здійснення діяльності, що стосується питань якості продукції. Підприємство самостійно повинно визначитися з методикою відображення зазначених витрат. Вибраний варіант відображається у наказі про облікову політику. Процедура відокремленого відображення витрат на якість дасть можливість зменшити ймовірність припущення помилок та правильно визначити економічний ефект.

Практична цінність такого підходу полягає в тому, що його використання сприяє покращанню проведення аналізу, дає змогу контролювати процес мінімізації витрат.

Шляхом зменшення витрат та збільшення конкурентоспроможності продукції підприємства може бути розширення номенклатури випуску продукції, поліпшення їх якості на основі сертифікації системи забезпечення

якості у відповідності з вимогами міжнародних стандартів ISO серії 9001, вдосконалення та впровадження нових прогресивних технологічних процесів(НТП), зниження витрат на виробництво. По оцінці ефективності заходів ефективність приймається як характеристика можливості системи отримувати економічний ефект, який дорівнює різниці між результатом економічної діяльності та затратами , що використовуються для його отримання та використання чи експлуатації.

При покращенні якості продукції виробником, як правило, збільшують його витрати (затрати на якість). Для того, щоб продукція придбалася споживачем за більш високою ціною, потрібно, щоб її досконалість призводила до збільшення економічного ефекту споживача.

За рахунок збільшення відпускнуої ціни виробник бажає не тільки компенсувати ріст затрат на вдосконалення продукції, але і збільшити свій економічний ефект, використовуючи його для розвитку виробництва. При цьому він турбується про ріст економічного ефекту споживача за рахунок зменшення витрат на експлуатацію, виключивши чи знизивши дефекти при використанні продукції.

Тобто, якщо виробник бажає збільшити прибуток за рахунок вдосконалення якості продукції, що випускається, то він повинен кількісно і якісно врахувати інтерес споживача. В цьому випадку продукція виробника буде реалізована, і він збільшить прибуток. При такому підході вигоду отримують обидва – виробник і споживач, зростає загальний економічний ефект. Відбувається науково-технічний прогрес за рахунок вдосконалення якості продукції та розвитку виробництва.

Високий рівень якості і надійності продукції забезпечується додатковими капітальними вкладенням., необхідними для покращення якості виготовлення інструменту, оснастки, що можливо при використанні у виробництві продукції.

Оптимізація технологічних процесів дає можливість знизити витрати на виробництво і підвищити продуктивність праці.

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. З метою забезпечення ефективного управління та уникнення негативних наслідків необхідно постійно здійснювати контроль фінансово-господарської діяльності підприємства, зокрема, аналізувати витрати підприємства.

Загальну оцінку ефективності управління підприємством незалежно від форми власності проводити у відповідності з методикою Міністерства фінансів України від 14.02.2006 року № 170 з внесеними змінами у структуру витрат, що пропонується (витрати на якість).

Інтегрування аналізу фінансового обліку з управлінським повинно сприяти підвищенню ефективності діяльності підприємства. Така система спрямована на мобілізацію резервів економії ресурсів, зменшення собівартості, підвищення конкурентоспроможності продукції.

Список використаних джерел та літератури:

1. Закон України „Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні”
2. Ілляшенко С.М. Інноваційний менеджмент: підручник / С.М. Ілляшенко.- Суми: Університетська книга, 2010.-334с.
3. Матеріали 10-ого Міжнародного Форуму „Дні якості в Києві-2001”. К.:Українська асоціація якості, МЦ „ПРИРОСТ”,2002.-204с.

Форми організації бізнесу, менеджменту і виробництва

4. Ситніченко В. ISO10014:2006. Настанова з реалізації фінансових та економічних вигід / В.Ситніченко , Є.Стоякін , Г.Кисельова // Стандартизація , сертифікація, якість.-2007.№5.-с.55-60.
5. Павлов В.І., Мишко О.В. Трансформація систем управління якістю товарів в Україні:Монографія. / В.І.Павлов,О.В.Мишко-Рівне : НУВГП, 2009.-202с.
6. Методика Міністерства фінансів України від 14.02.2006 року № 170 www.ligazakon.ua
7. Подольська В.О., Яріш О.В. Фінансовий аналіз//Навч.посібник.- К.:Центр навчальної літератури,2007. – 488с.